

Kære mødedeltagere,

I.

Det glæder mig at se hvor mange der er samlet her i dag.

Lige før jeg satte mig på flyet i går, fik jeg afleveret en ny meningsmåling, hvor det blev spurgt hvilken nation Islændingene anser som deres største venskabsnation. Svaret: Danmark. 40% synes Danmark står Island nærmest, 36% svarede Færøerne. Dette er ikke en nyhed, Danmark er det land vi tager til for at studere, for at handle og nyde livet. Det er Danmark Islændingene støtter i fodbold hvis ikke Island spiller og det er danske "Forbrydelsen" der er den mest populære TV-serie i Island lige nu.

Jeg har længe set frem imod dette møde. Diskussionen om islandske investeringer i Danmark har været interessant, - den har berørt kernen i de to landes forhold og den fortæller også væsentlige ting om en ændrede forhold i en globaliseret verden.

Som udenrigsminister og partileder i Islands nye regering, bestående af landets to største partier, med et usædvanlig stærkt flertal i parlamentet og 73 % støtte blandt vælgerne, ifølge sidste Gallup, så har det kriblet i mig efter at komme til Danmark og få et førstehånds indtryk af den danske debat.

II.

Alle moderne politikere, i hvilket land som helst, oplever hvordan skellet mellem udenrigs- og indenrigspolitik viskes ud. (Det globale er blevet lokalt og det lokale er blevet globalt.)

Sidste uge tilbragte jeg i Botswana i det sydligste Afrika, hvor jeg mødtes med udenrigsministrene fra bl.a. Sydafrika og Tanzania. Derfra fløj jeg til Bruxelles hvor jeg deltog i NATO-landenes møde om udvidelsen mod øst, samt et møde af kvindelige ledere, arrangeret af EU's udenrigskommissær, hvor vi diskuterede kvinder, fred og sikkerhed, især nødvendigheden af, at kvinder får plads i Annapolis-fredsforhandlingerne i Mellemøsten. Liberias udenrigsminister fulgtes med mig til Island for at deltage i en indsamling blandt islandske kvinder til UNIFEM, som gav en million dollars i udbytte. Og i forgårs kom Færøernes første udenrigsminister på sit første offentlige besøg – som han valgte at lægge i Island.

Sådan kan arbejdsugen se ud hos Islands udenrigsminister – ligesom hos hendes kolleger i samtlige FN's 192 medlemsstater: Travl – meget travl.

Vores arbejdsplads er den globale landsby, hvor en presseomtale finder vej via Internettet til hele kloden i løbet af få sekunder, - det kan både føre til diplomatisk kriser og politiske konflikter. Det kan gå ud over statens interesser, og erhvervslivets goodwill, som er blevet bygget op i løbet af lang tid – alt på grund af en artikel. Det kan I ikke genkende til, det kender vi islændinge også til, og det er den virkelighed, som præger udenrigstjenesterne i hele verden i dag.

I februar fik jeg besøg af journalister fra 21 Søndag, som ville interviewe mig om en typisk global nyhed: Mistanken om fangetransport via Island og Grønland, - en sag, som Island foretog en grundig undersøgelse af og som udmøntede i udenrigsministeriets rapport i sommeren 2007.

Journalisterne og teknikerne fra 21 Søndag imponerede mig med deres professionalisme. Det undrer mig ikke at programmet nyder stor respekt her i Danmark.

En ting overraskede mig dog: Foruden en skarp og klar fremlæggelse af den islandske regerings reaktioner, blev programmet indledt med en repræsentation af Island; en definition, som ingen moderne islænding vil kunne identificere sig med.

III.

Forholdet mellem Island og Danmark

I Island mener vi at danskernes omtale af land og folk ofte er inspireret af gamle myter. Vi ved hvor de stammer fra, men "sagøen" er blot en fiktion og har ingenting med virkeligheden at gøre.

I begyndelsen af 1900-tallet var Island et af Europas fattigste lande, og blev faktisk defineret som udviklingsland helt frem til 60'erne. I 2007 kom Island på førstepladsen i HDI, FN's indeks for menneskelig udvikling, hvor man sammenligner forventet levealder, læsefærdigheder, uddannelse, levestandard og bruttonationalprodukt per indbygger i hele verdens lande.

*

Jeg er historiker. Efter min opfattelse er et folk uden historisk bevidsthed et folk uden retningssans. Derfor kan jeg heller ikke i dag tale om det dansk/islandske forhold uden at henvise til historien, jeg kan hverken belyse nutiden eller spå om fremtiden uden at referere til historien.

Danmarks historie handler i stor grad om international handel igennem flere århundreder, hvilket hænger sammen med landets fortid som kolonimagt.

I 1536 kom både Norge og øerne under den danske kong Christian den tredje. Senere ekspanderede den danske kolonimagt til Indien, Caribien og handelsstationer på Afrikas Guldkyst. Den internationale handel var indbringende, hvad den drejede sig om slaver, sukker eller tørret fisk.

Den danske handel i Island startede i 1547 da bystyret i København fik Islandshandlen i forpagtning. Den vigtigste handelsvare var tørret og hærdet fisk, som skulle mætte den hurtigt voksende befolkning i Europa.

Det islandske Kompagni, ejet af borgere i København, havde monopol på handlen i Island. Islandshandlen gav et stort udbytte, og de fleste som var involveret i Islandshandlen, var stenrige. En af dem var Hans Nansen, som har lagt navn til Nansengade i København. Han var forvalter for Det islandske Kompagni inden han blev Københavns overborgmester.

Monopolhandlen i Island fortsatte til 1786. Imens nøjedes Islændingene med at købe de importerede varer og fremstille de eksportvarer, som var eftertragtet rundt omkring i Europa.

Da monopolhandlen blev afskaffet var det fortsat kun den danske konges undersåtter, der havde lov til at handle i Island. Islændingene var ikke fortrolige med købmændskab. Landet var lusefattigt, der var strengt taget intet kapital i landet udover jorden.

Helt frem til 1906 tilbragte de danske købmænd vinteren i København, hvor de købte varer ind og søgte finansiering af handlen. Også de få islandske købmænd, som var aktører på markedet, havde deres bopæl i København. Dette ændrede sig i 1906 da Island fik telefonisk forbindelse til omverden.

Først i slutningen af 1800-tallet forsøgte islændinge at eksportere deres varer direkte til udenlandske markeder, uden om København. Samtidigt startede industrialiseringen i Island hvorved kapital dannedes i landet. Den første private bank i Island, Íslandsbanki, blev oprettet i 1904, med Privatbanken i København som den største ejer.

Da Island fik hjemmestyre i 1904, begyndte nogle få foretagsomme islændinge at se sig omkring efter kapital i andre lande. Danskerne blev mistænksomme og frygtede en yderligere løsrivelse. Det fremgår af den danske presse omkring år 1910, hvor f.eks. Børsen skrev meget negativt om islændingenenes forhandlinger med udenlandske investorer.

Det var først efter Anden verdenskrig at islandske virksomheder tog del i international handel. Erhvervslivet var ensformigt, der var handelshindringer, få kraftfulde virksomheder og der fandtes næppe nogen kapital i landet.

Da Island blev medlem af EØS i 1994 kunne kapitalen bevæge sig frit; bankerne blev privatiseret og islandske virksomheder fik adgang til billige lån i udlandet. Det såkaldte indtog på udenlandske markeder blev indledt. Der var ringe vækstmuligheder på det islandske hjemmemarked, og derfor søgte islandske finansinstitutter og virksomheder nye græsgange. De var foretagsomme og risikovillige, ligesom alle som søger nye udfordringer.

Islændingene søgte naturligvis til lande, hvor de var fortrolige med kulturen, sproget og skikkene. Derfor var Danmark – Islands venner igennem århundrederne – et naturligt marked. Nu, når man både havde råd og vilje til at investere i den gamle hovedstad, så var det meget nærliggende at man gjorde det.

Da min søn vendte hjem fra Roskilde-festivalen, fortalte han stolt hvordan han havde klaret sig ved udelukkende at tale dansk. Forestil jer hvilken ressource det gode naboskab er, både for det danske samfund – og det islandske. Selv læste jeg på Københavns Universitet og sorterede post i to år. Jeg husker stadigvæk de danske postnumre; 3460 Birkerød, 7100 Vejle, 8700 Horsens

IV.

Islands økonomi: Solid og fleksibel

Internationaliseringen startede i midten af 1990'erne da EØS-aftalen trådte i kraft. Bankerne kom dog først med på vognen omkring årtusindskiftet, da de statsejede banker kom på private hænder.

De islandske bankers succes i udlandet har skabt opmærksomhed og til tider fået nogle til at hæve deres øjenbryn. Hvordan magter et lille land føre sig frem på den måde, hvad er det de vil, og så det klassiske spørgsmål; hvor kommer pengene mon fra?

Der gives selvfølgelig ingen enkle svar. Det dynamiske indtog på det internationale marked afspejler det faktum, at et lille hjemmemarked motiverer virksomheder til at søge uden for landets grænser.

Hvor pengene kommer fra kan forklares med to ting; de islandske pensionsfonde og et overflod af billige lån på udenlandske markeder.

De islandske pensionsfonde er utroligt stærke, takket være at islændingene for snart 40 år siden etablerede et bæredygtigt pensionsopsparingsystem. Ifølge tal fra OECD svarede pensionsfondenes samlede kapital i 2006 til ca. 133 % af landets bruttonationalprodukt. Samme år måtte de danske pensionsfonde nøjes med at svare til 32,4 % af Danmarks bruttonationalprodukt.

Pensionsfondene råder over enorme summer penge, og de skal give afkast. Derfor går pensionsfondene sammen med de virksomheder, som søger ud i verden.

Pensionsfondenes stærke stilling skyldes tre ting. For det første arbejder hver islænder mere end folk gør i noget andet nordisk land. For det andet er kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet højere end i nabolandene. Og for det tredje betaler alle disse mennesker 10-20 % af deres bruttoløn til pensionskasserne.

Helt frem til sidste halvdel af 2007 var det nemt og billigt at låne penge i udlandet.

Derfor er det nærliggende at spørge hvordan turbulensen på det internationale finansmarked vil påvirke de islandske investeringer i udlandet, herunder Danmark?

Ikke blot Island, men hele det internationale marked bliver berørt af dette.

Årsagen er først og fremmest den krise, som subprime-boliglånene i USA har skabt. Vi har set hvordan store og hæderkronede banker og finansinstitutter har påtaget sig store tab på grund af subprime-lånene. Jeg vil i den forbindelse påpege, at de fleste islandske banker har holdt fingrene væk fra denne form for spekulationer, til forskel fra mange europæiske og amerikanske banker. Derfor mener jeg ikke at bankerne, med deres forsigtighed, har fået en retfærdig behandling i medierne.

Det er en vist trøst i, at man allerede er i gang med at luge ud og afvikle de dårlige lån. Hovedrengøringen efter subprime-krisen på det internationale finansmarked ventes at være gennemført allerede i slutningen af 2008.

Island er godt rustet til denne form for kriser. Statskassen er så at sige gældfri med et overskud på statsbudgettet, og pensionsfondene er særdeles stærke, hvilket jeg allerede har været inde på.

De islandske banker hviler på et solidt grundlag. Indtægter fra deres kernevirksomhed voksede sidste år til trods for subprime-krisen. Bankernes stærke likviditet bekræftes blandt andet af nylige kreditvurderinger fra Moody's. De tre største banker har gentagne gange bestået Finanstilsynets tryktest med gode resultater.

*

Når det er sagt, må vi huske at bankerne ikke er den altafgørende faktor for hverken islandsk økonomi, indtoget på internationale markeder eller velfærden. Fiskeriet og aluminiumindustrien er særdeles indbringende og turismen er i hastig vækst. Bankerne bevæger sig på solide markeder og mange højteknologi- og industrivirksomheder har stor fremgang i udlandet, for eksempel Össur og Marel.

*

De islandske investorer har skabt store overskrifter i dansk presse. Man skulle tro, at islændingene stod for hveranden udenlandsk investering i Danmark. Det faktiske tal ligger tættere på knapt 2 %. Til trods for ejerskabet er der tale om danske virksomheder, hvor tusindvis af mennesker er ansat. Vi kan blot nævne nogle blomstrende virksomheder, som Magasin, FIH Bank og Marel.

Islænderne er lige så forskellige som danskerne, og vil gerne blive dømt efter deres handlinger. Kaupthing er en virksomhed med sin egen styrke og svagheder, Glitnir en anden, Actavis en tredje og så videre. På samme måde må man skelne imellem islandsk økonomi og den islandske stats rolle og sammenligne dem med det, der sker i andre lande. Det er en normal og rimelig fremgangsmåde.

Nogle påstår, at bankerne er blevet for store for landet og at den nuværende turbulens vil medføre en alvorlig økonomisk krise i det islandske samfund. Efter min mening er denne frygt helt ubegrundet.

Da Moody's i sidste uge valgte at sætte et minus uden for det tredobbelte AAA, som tilfalder den islandske statskasse, var begrundelsen af selskabet tidligere havde sat et lille minus uden for vurderingen af landets førende banker. Men Moody's understreger, at bankerne er sunde med sundt og tilstrækkeligt kapital, og god likviditet og derfor er der meget lav risiko for systemforstyrrelser i banksektoren. Jeg kunne ikke være mere enig. Der er blevet spurgt hvordan regeringen agter at reagere på en eventuel bankkrise. Jeg opfatter spørgsmålet som yderst hypotetisk, da bankerne lever og har det godt i øjeblikket, men jeg vil gerne tilføje at både regeringen og Nationalbanken har ressourcer til at afværge en likviditetskrise, beskytte indskyderne og undgå forstyrrelser i betalingssystemerne. Vi har de værktøjer der skal til, og jeg kan forsikre jer om at den islandske regering naturligvis vil reagere som enhver anden ansvarlig regering ville gøre hvis en sådan situation opstod.

Islændinge er blevet godt modtaget i Danmark hvor de har mange venner. Derfor kan den kritiske tone overraske. Vi bemøder denne kritik med at besvare spørgsmål og det er blandt andet derfor, vi samles her i dag. Island er et overskueligt og gennemsigtigt samfund, hvor dialogen er demokratisk. Vi byder jer velkommen til dette møde, hvor I får mulighed for at danne jer et førstehånds indtryk af den islandske økonomi. Og I skal selvfølgelig være hjerteligt velkomne til Island, ligesom de 40.000 af jeres landsmænd, som ventes at besøge Island alene i år.